

FILMENE

Planet of the Apes (*Abernes planet*)

Prod.: APJAC, Arthur P. Jacobs. USA 1968. Instr.: Franklin J. Schaffner/ass.: William Kissel. Manus.: Michael Wilson, Rod Serling. Forlæg: Pierre Boulles roman »La Planete des Singes«. Foto: Leon Shamroy (DeLuxe-c/Panavision). Sp. ph. eff.: Art Cruickshank, Emil Kosa jr., L. B. Abbott. Make-up: John Chambers, Dan Striepke. Klip: Hugh S. Fowler. Musik: Jerry Goldsmith, M. D.: Arthur Morton. Ark.: Jack Martin Smith, William Creber. Medv.: Charlton Heston, Roddy McDowall, Kim Hunter, Maurice Evans, James Whitmore, James Daly, Linda Harrison, Robert Gunner, Lou Wagner, Woodrow Parfrey, Jeff Burton, Buck Kartalian, Norman Burton, Wright King, Paul Lambert. Prem.: Palladium 23/5 1968. Udl.: Fox. Længde: 112 min., 3075 meter, censur: grøn.

Franklin Schaffner er en af de Hollywood-instruktører, som først i flere år dygtiggjorde sig i TV-studierne og på teatret. Fra en ufuldendt debutfilm vendte han i 1961 tilbage til Broadway, hvor han tidligere havde haft succes, og hvor han samme år fik New York-kritikernes pris for teaterstykket »Advise and Consent«, som Premlinger senere filmatiserede. Herefter varede det ikke længe, før han atter fik en spillefilmsopgave, og det blev Gore Vidals »Den bedste mand«, som kom til at falde oven i både Kubricks »Dr. Strangelove« og Frankheimers »Syv dage i maj«, og som uretfærdigt måtte lide under sammenligningen. Hans tredje film »Ridderen fra Normandie« blev derimod vel modtaget af de fleste danske kritikere, som fremhævede dens miljø og fængslende middelalderstemninger, mens hans fjerde film »Dobbeltgænger« ikke hævdede sig stort over de mekanisk konstruerede spændingseffekter.

»Abernes planet« efter en roman af Pierre Boulle er den foreløbigt interessanteste af Franklin Schaffners film. Den begynder som science-fiction med Leon Shamroys mesterlige farvefotografering, som overbevisende illuderer fremmedartetheden og tomheden på den ukendte planet, og scenerne med de tre rumpiloter på flugt for nedstyrtende klipper giver én et overbevisende indtryk af, at det her er første gang, noget levende væsen bringer forstyrrelse i den tidløse ligevægt. Dialogen mellem astronauterne er dog tydeligvis skæmmet af det prætentjose forsøg på at forklare, at de på en rejse på to tusinde år kun er blevet to år ældre. Den slags oplysninger skal fremsiges med en frimodighed så overvældende, at ikke en sjæl giver sig tid til eftertanke. Det er en af de teoretiske science-fiction-kameler, man værs'go må sluge i forbi-farten, men mellem astronauterne hersker der en sarkasme, som gør det svært at for-

stå, at de lige har rejst sig fra en dvale på to tusinde år. Deres replikker skal i få scener give os indblik i deres mentalitet, deres ambitioner og den følelseskulde, som er deres kulturarv, og det kan ikke undgå at virke anstrengt. Det er først, da astronauterne opdager den umælende menneskeflok, som »græsser« i abernes marker, at filmens dialog bliver virkelig interessant. Chefpiloten Taylor (Charlton Heston) udbryder da: »Hvis dette er det højeste, de er nået, så regerer vi denne planet, inden der er gået seks måneder«. Et øjeblik efter bliver den lille flok mennesker og astronauter omringet og beskudt af ridende, uniformerede gorillaer. Den dommedagsvision, der nu udspiller sig for vore øjne, har mange paralleller både i oldtidsdigtningen og i den klassiske europæiske romandigtning, hvor f. eks. så forskellige romaner som »Candide«, »Gargantua«, »Till Eulenspiegel« og »Gullivers rejse« alle er eksponenter for en skeptisk verdensanskuelse. Man tager ud og opdager en verden, hvor der er vendt op og ned på alting – tilsyneladende. I moderne dansk litteratur findes der et eksempel på denne genre, som er værd at nævne, bl. a. fordi der kunne laves en genial film derover. Det er Eiler Jørgensens »Manden, der huskede«. Det er dog i oldtidsdigtningen, vi finder en »dommedagsvision«, som på en interessant måde kommenterer Schaffners film. Hvorledes skal man forstå, at menneskene på abernes planet er født stumme? Det kan måske være et lån fra Homer, hvor Antinoos på dommens dag træffes af en pil i struben, da han løfter den tvehandede gyldne pokal for at drikke af den. Da han styrter om, vælter han bordet, hvorpå pokalen har stået. Han gøres tavs, tavs på argumenter. Han lammes og mister indgrebets mulighed. Dualismens gyldne bæger, med hvilket han har beruset sig, taber han af hænde, og i faldet omstyrter han grundlaget for dialektikens gyldighed. Dette sker på den dag, da Odysseus genopretter det sande styre, hierakiet, den enkeltes sejr over systemet, individets sejr over arten.

I »Abernes Planet« har en fatal tyngdekraft af »skolastiske misfostre« etableret artens sejr over individet. Orangutangerne er de kollektive ledere – »minister-præster«. Chimpanserne er deres underdanige »intellektuelle«, og gorillaerne er arbejdere og soldater. I dette artens vanvittige tyranni er det menneskeliges flugt resulteret i total apati.

Fra at være science-fiction er filmen nu tydeligvis drejet ind på vor egen tid, blevet en politisk allegori over vor tids religiøst-videnskabelige erkendelses-vanvid. Blandt chimpanserne lærer vi de to yngre videnskabsaber dr. Zira og Cornelius så godt at kende, at vi fatter sympati for dem. De tænker og føler nærmest som intelligensen i vor

egen tids autorative stater, og da vi nu er på en planet, hvor der er vendt op og ned på alt, så er det da også hun-chimpansen dr. Zira, bedårende ironisk spillet af Kim Hunter, der har bukserne på, medens Cornelius, der spilles af Roddy McDowall, nok har tænkningens dristighed, men ikke har spor af lyst til at lægge sig ud med den »rettroende« dr. Zaius, minister for videnskab og religion.

De to videnskabsabers teorier om »the missing link« frister samme skæbne som Darwins teorier om samme i den berømte abepoces i Dalton, Texas, 1928, over hvilken Stanley Kamer gjorde filmen »Solen stod stille«. Det er ikke et spørgsmål om, hvad der er videnskabeligt bevist eller menneskeligt muligt, men udelukkende et spørgsmål om, hvad vor tids uniformerede aber, politimestrene, præsterne og de forskellige politiske afskygninger finder tjenligt til at fastholde den parlamentariske intellektuelle dialektik. Vi skal nok få et bedre filmklima, når filmcensuren ophæves og § 234 i straffeloven bliver kriteriet for, hvad landets politimestre, præster og ... naturligvis, vi kan ikke vide os sikre – efter aberne kommer måske papegøjerne –

Der er karaktertræk, som går igen i alle Schaffners film, som gør, at man kan genkende ham i filmene. Han er minutjost situations-analyserende og pedantisk, og han mærker nok selv sikrest, hvor skoen trykker. Således opbygger han med Michael Wilson og Rod Serlings glimrende manuskript i hånden en efterhånden tyktflydende campstemning for så med Taylors bitre kommentar til sin egen isolerede elendighed »Me Tarzan, you Jane« at løfte filmen op i et nyt plan, og da han til sidst, efter at være flygtet sammen med det tavs hun-menneske, aberne gav ham til paring, rider langs stranden bort fra abernes tyranni mod det ukendte, forbudte land, fejrer Schaffners billedskabende evne triumfer, som er en Max Ernst værdig. I smukke totalbilleder ser vi de to ride på hesten langs strandkanten.

Luften er tynd, og håbet er vakt i denne »Adam og Eva« vision. Kameraet følger dem i en smuk og rolig panorering, og atter løfter Schaffner filmen op i uforglemmeligheden i dette sidste billede af det sønderknuste menneske foran den omstyrte frihedsgudinde.

Niels Holt

Je t'aime, je t'aime (*Jeg elsker dig, jeg elsker dig*)

Prod.: Mag Bodard, Parc Films, Europa Prod. Frankrig 1967. Instr.: Alain Resnais. Manus.: Jacques Sternberg. Foto: Jean Boffety (e-c). Klip: A. Jurgenson, Claude Leloup. Musik: Krzysztof Penderecki. Ark.: Jacques Dujied og Pace. Medv.: Claude Rich, Olga Georges-Picot, Anouk Ferjac, Van Doude, Annie Fargue, Bernard Fresson, Marie-Blanche Vergne, Yvette Etievant, Irene Tunc, Georges Jamin, Carla Marlier, Annie Bertin, Jean-Louis Richard, Alain Mac Noy, Yves Korboul, Vania Villers, Dominique Rozan, Jean Michaud, Jean Martin, Claire Duhamel. Prem.: Alexandra 7/6 1968. Udl.: Gloria. Længde: 92 min.